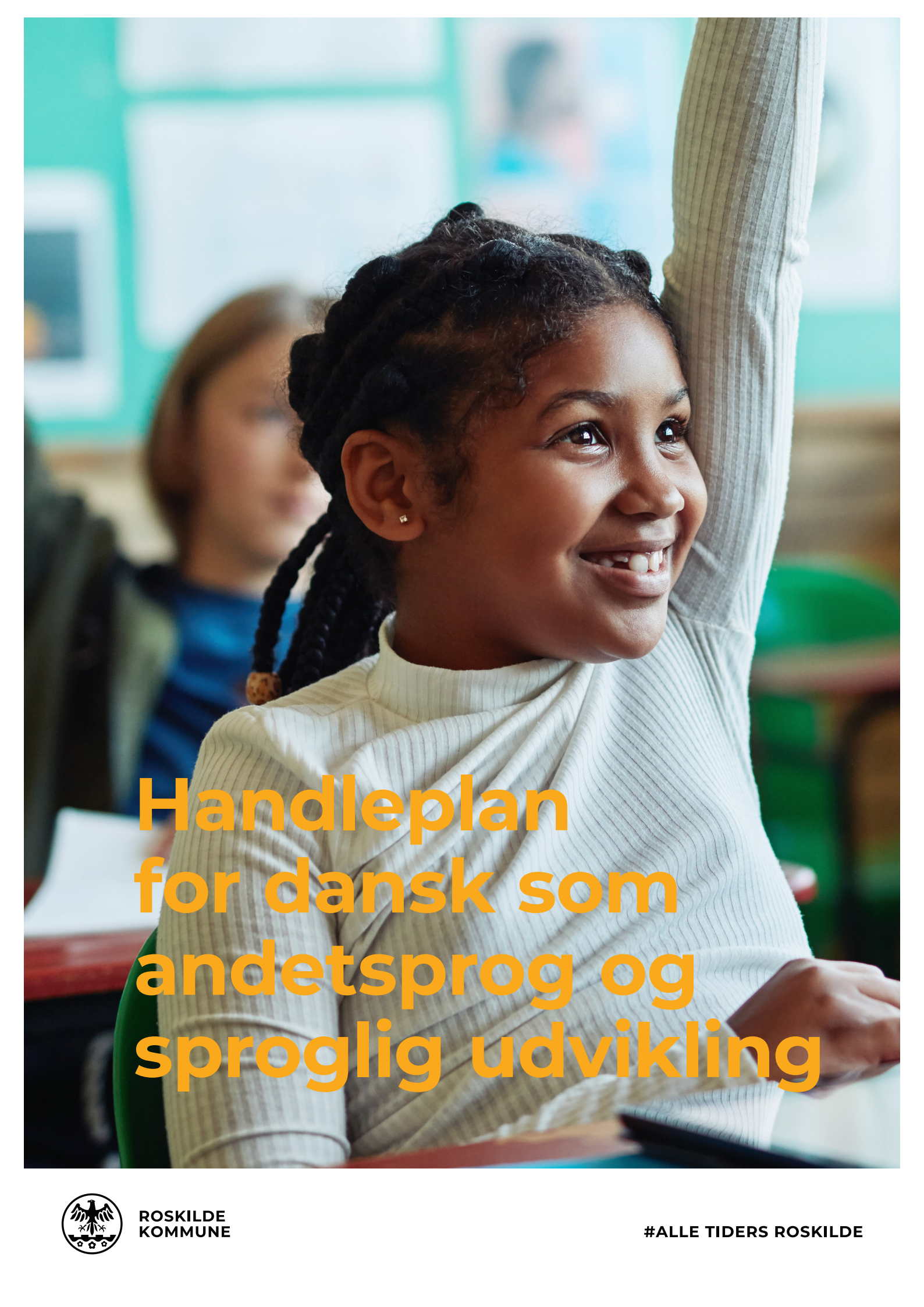

Handleplan for dansk som andetsprog og sproglig udvikling

ROSKILDE
KOMMUNE

#ALLE TIDERS ROSKILDE

Indhold

3	INDLEDNING
3	FÆLLES FUNDAMENT OG FOKUSOMRÅDER
4	DET PROFESSIONELLE LÆRINGSFÆLLESSKAB
6	DATA OG MONITORERING
8	TIDLIGE OG FOREBYGGENDE SKRIFTSPROGSINDSATSER
9	SPROGLIG UDVIKLING I FAGENE OG FAGLIG LÆSNING OG SKRIVNING
11	ANALOG OG DIGITAL LÆSNING
12	FORÆLDRESAMARBEJDET
14	BILAGSLISTE

Indledning

Tosprogede elever er børn, der har et andet modersmål end dansk, som først ved kontakt med det omgivende samfund, eventuelt gennem skolens undervisning, lærer dansk. Handleplan for dansk som andetsprog er udarbejdet med henblik på at styrke tosprogede elevers sproglige og faglige udvikling på alle skoler i Roskilde Kommune. Sproglig udvikling dækker over både mundtlig og skriftlig kommunikation.

Handleplanen beskriver fælles forventninger og aftaler om, hvordan vi løfter tosprogede elevers sproglige udvikling i Roskilde Kommune. Det sker med respekt for lokale forhold på skolerne – dog med øget fokus på læringsfællesskaber og deltagelsesmuligheder for alle elever. Målgruppen for handleplanen er primært skolens personale, hvor særligt dansk som andetsprogsvejlederen (herefter DSA-vejlederen) i samarbejde med læsevejleder og skolens ledelse har en opgave i at udbrede kendskabet til handleplanen. Derudover ligeledes at understøtte det fagprofessionelle personale i tiltag og initiativer i forbindelse med sproglig udvikling i fagene.

Skolerne arbejder med at omsætte handleplanen til konkrete tiltag og indsatser i den pædagogiske praksis. Det betyder, at alle skoler arbejder med dansk som andetsprog og den sproglige dimension med udgangspunkt i seks fokusområder frem mod 2025.

Handleplan for dansk som andetsprog er udarbejdet i samarbejde mellem skoler og forvaltning.

Fælles fundament og fokusområder

Handleplanen bygger på fundamentet fra "Strategi for sprog og læsning"¹, hvor læsekultur og dannelse, tidlige indsatser og gode overgange samt data og monitorering er i fokus.

Handleplanen indeholder seks fokusområder, som er udvalgt på baggrund af gode erfaringer fra den tidligere fælles kommunale læsehandleplan 2016-2020 og på ny evidens inden for sprog og læsning. Fokusområderne indeholder tydelige anbefalinger ud fra forskningsbaserede undersøgelser.

1. Det professionelle læringsfællesskab	2. Data og monitorering	3. Tidlige og forebyggende skriftsprogsindsatser	4. Sproglig udvikling i fagene og faglig læsning og skrivning	5. Analog og digital læsning	6. Forældre-samarbejdet
---	-----------------------------------	--	---	--	-----------------------------------

¹[Link til strategi](#)

Det professionelle læringsfællesskab

1. Det professionelle læringsfællesskab	2. Data og monitorering	3. Tidlige og forebyggende skriftsprogsindsatser	4. Sproglig udvikling i fagene og faglig læsning og skrivning	5. Analog og digital læsning	6. Forældre-samarbejdet
---	-----------------------------------	--	---	--	-----------------------------------

Vi ved

Som vejleder i Roskilde Kommune samarbejder vi med kolleger og ledere om både den professionelles udvikling og om elevernes læring og trivsel. Vi arbejder i professionelle læringsfællesskaber - dels ud fra en fagfaglig tilgang og ud fra en almenpædagogisk tilgang.

Vores pædagogiske fundament bygger på positive forventninger til alle vores elever. Som fagprofessionelle tager vi ansvar for at give mulighed for god udvikling og deltagelse i fællesskaber for alle elever.

Vi arbejder med

- **En fagfaglig tilgang**

DSA- vejlederen vejleder og understøtter det fagprofessionelle personale i dansk som andetsprog og sproglig udvikling i alle fag - herunder læringsstrategier, didaktik og metodik. DSA- vejlederen er desuden opdateret på ny viden om fagområdet indhold og rammer, fx lovgivning, forskning, metoder og materialer. I samarbejde med læsevejlederen følger DSA-vejlederen tosprogede elevers skriftsprogsudvikling og kan anbefale fremadrettede indsatser i sproglig udvikling. DSA-vejlederen støtter de fagprofessionelles læreprocesser, fx gennem aktionslæring og observation, eller ved at være medpraktiserende i klasseværelset. DSA- vejlederen deltager på de kommunale netværksmøder, på PLC seminarer og understøtter kommunale tiltag på indsatsområdet. DSA-vejlederen har som minimum gennemført to fagmoduler og et almenpædagogisk vejledermodulet.

- **En almenpædagogisk tilgang**

DSA-vejlederen samarbejder tæt med skolens læsevejleder og anvender vidensinformerede metoder, teknikker og værktøjer, der kan understøtte en forbedret pædagogisk praksis. DSA- vejlederen sætter sin fagfaglige ekspertviden i spil i arbejdet med inkluderende læringsmiljøer, undervisningsdifferentiering, klasseledelse og LP. DSA-vejlederen er i løbende samarbejde med skolens ledelse om, hvordan arbejdet med sproglig udvikling styrkes i alle fag - herunder hvordan lærerne er bevidste om opgaven, tager ansvar for og oplever sig klædt på til opgaven. Samarbejdet mellem vejleder og leder skal desuden sikre et behov for evt. tidlige indsatser og sprogforløb afstemmes og koordineres, fx således at DSA-vejlederen er fast tilknyttet 0.-1. årgang.

Positive forventninger

En analyse udarbejdet af "Videnscenter for integration" peger på, at elever med anden etnisk baggrund i dag klarer sig bedre end for otte år siden, og at denne elevgruppe nærmer sig elever med dansk baggrund, når man sammenligner de to elevgruppers resultater for folkeskolens afgangsprøve². Studiet peger bl.a. på, at en af grundene til den positive udvikling er lærernes tilgang til elever med anden etnisk baggrund, som er blevet mere positiv, og det er med til at fremme elevernes evner, og får dem til at trives.

² <http://videnscenterforintegration.dk/index.php/2021/02/25/ikke-vestlige-efterkommere-haler-ind-paa-elever-med-dansk-oprindelse/>

Vi kan også arbejde med

- Guides til tosprogede forældre i forhold til forældres rolle, når det gælder sproglig udvikling (inspiration READ, Aarhus Kommune - <https://www.aarhus.dk/borger/pasning-skole-og-uddannelse/tidlige-in-dsatser/read-sammen-om-laesning/read-i-0-klasse/#1>)
- At vejlede ledelsen i anbefalede DSA initiativer for udvalgte årgange og elevgrupper

Data og monitorering

1. Det professionelle læringsfællesskab	2. Data og monitorering	3. Tidlige og forebyggende skriftsprogsindsatser	4. Sproglig udvikling i fagene og faglig læsning og skrivning	5. Analog og digital læsning	6. Forældre-samarbejdet
--	----------------------------	---	--	---------------------------------	----------------------------

Vi ved

Kvalitative og kvantitative data er pædagogiske redskaber til at kunne planlægge kvalificerede og målrettede skriftsprogsindsatser, som tager udgangspunkt i elevernes skriftsproglige udvikling og læring.

- Kvantitative data kan fx være screeninger, læsetest og prøver.
- Kvalitative data kan fx være interviews, observationer eller læsesamtaler.³
- Data handler om noget
- Data kan være både kvantitative og kvalitative
- Data er fastholdte, så de kan genbesøges
- Data skal analyseres for at blive til viden
Danmarks Evalueringsinstituts definition på data

Vi arbejder med

- **Monitorering af tosprogede elevers skriftsproglige udvikling**

I samarbejde med læsevejlederen registrerer og følger DSA-vejlederen de tosprogede elevers sprog- og læseudvikling med særligt øje for progression. Det kan være ud fra læseprøver fra den kommunale testplan⁴, sprogscreeninger eller intersprogsanalyser. At monitorere vil sige løbende at følge den enkelte elevs faglige progression.

- **Læsekonferencer**

DSA-vejlederen deltager på skolens sprog, læse- og læringskonferencer og vejleder i den sproglige udvikling i fagene. På konferencer inddrages og drøftes kvantitative og kvalitative data, som danner baggrund for faglige drøftelser samt tilrettelæggelse af kvalificerede og målrettede skriftsprogsindsatser. I det omfang det er muligt, og hvor det giver mening, deltager DSA-vejlederen i de efterfølgende indsatser. Det kan dels være som co teacher, som medpraktiserende eller som observerende.

- **Data som et pædagogisk redskab i overgange**

Særligt i forbindelse med overgange ved skolestart, fra modtagerklasser eller ved lærerskift inddrages data for at monitorere og arbejde systematisk med tosprogede elevers skriftsproglige udvikling gennem hele skoleforløbet. Vi anvender data som et pædagogisk redskab, der danner udgangspunkt for faglige drøftelser, DSA-tiltag og indsatser. Alle indsatser følges systematisk op og evalueres; en evaluering indeholder blandt andet en refleksion over den læring, der tages med videre.

Vi kan også arbejde med

- Staveudvikling og funktionel stavning
- Frivillige nationale test
- Systematiske elevsamtaler med henblik på motivation og mestring
- Læseagttagelse
- Viden om elevernes modersmålsniveau og kendskab/færdigheder på sprog ud over dansk

³[Skolers erfaringer med at anvende data | EVA](#)

⁴ Bilag 1 Kommunal testplan

Tidlige og forebyggende skriftsprogsindsatser

1. Det professionelle læringsfællesskab	2. Data og monitorering	3. Tidlige og forebyggende skriftsprogsindsatser	4. Sproglig udvikling i fagene og faglig læsning og skrivning	5. Analog og digital læsning	6. Forældre-samarbejdet
---	-----------------------------------	--	---	--	-----------------------------------

Vi ved

Særligt i forhold til tosprogede er det vigtigt med en tidlig indsats, da forskning peger på, at det tager mellem 3-8 år at opbygge et alderssvarende dansk skolesprog på lige fod med børn, der har dansk som modersmål⁵. Eftersom sproget er fundament for læseudvikling, er det vigtigt med tidlig opsporing og tidlig indsats, sådan at alle elever kommer godt fra start i deres skriftsproglige udvikling. Særligt i overgangene spiller tidlig indsats en afgørende rolle. Der er behov for et styrket fokus på at skabe sammenhænge i overgangene.

Vi arbejder med

- **Særlig opmærksomhed i overgange**

Vi anbefaler systematiske sprogindsatser - fx allerede i maj-perioden, som kan fortsættes og videreudvikles i 0.klasse. Her giver det god mening, at DSA-vejlederen samarbejder med maj- pædagoger om særlige sprogindsatser for tosprogede børn. Det kan fx være sanglege, rim og remser og andre legende tilgange.

- **Sprog- og læsekonference i 0.klasse**

DSA-vejleder, læsevejleder og børnehaveklassepersonale samarbejder om at analysere tosprogede elevers resultater fra sprogvurderingen. Ligeledes deltager alle tre parter på den obligatoriske sprogkonference i 0.klasse, efterår. På den måde kan DSA-vejlederen samtidig understøtte den sproglige udvikling.

- **DSA-vejlederens tilknytning til 0.-1.klasse**

Vi anbefaler, at skolens DSA- vejleder er tilknyttet 0. og 1. årgang med henblik på at understøtte indskolingspersonalet i arbejdet med den sproglige udvikling. Samtidig giver det DSA- vejlederen mulighed for at observere og stifte kendskab med tosprogede børn – deres kompetencer og udfordringer – fra skolestarten.

Vi kan også arbejde med ...

- Oppe og nedordning: fx pædagog fra 0.klasse følger med op i 1.klasse og omvendt er kommende 1.klasseslærer tilknyttet 0.klasse.
- Co teaching i 0.klasse
- READ projektet, Aarhus Kommune
- Fem konkrete tips til en sprogpædagogisk praksis af høj kvalitet:
[Udfold elevernes sprogfærdigheder i børnehaveklassen | emu danmarks læringsportal](#)

⁵ Vidensnotat "Sprog og læsekompetencer hos tosprogede elever-fokus på nyankomne".

Sproglig udvikling i fagene og faglig læsning og skrivning

1. Det professionelle læringsfællesskab	2. Data og monitorering	3. Tidlige og forebyggende skriftsprogsindsatser	4. Sproglig udvikling i fagene og faglig læsning og skrivning	5. Analog og digital læsning	6. Forældre-samarbejdet
---	-----------------------------------	--	---	--	-----------------------------------

Vi ved

Sproglig udvikling er et tværgående tema i Fælles Mål og obligatorisk i alle fag. For at skabe deltagelsesmuligheder for alle elever er sproglig udvikling i fagene et vigtigt område at arbejde med - uanset sproglig baggrund. Eleverne møder hver dag nye ord og nyt sprog i alle fag. Arbejdet med sproglig udvikling i fagene er derfor en central del af alle læreres arbejde.

Sproglig udvikling bygger på fire sproglige færdigheder; lytte, læse, samtale og skrive og kan beskrives ved to centrale dele, der angår både det mundtlige og skriftlige sprog i fagene; ordkendskab og teksters formål og struktur.

Vi arbejder med

- **Systematisk undervisning i sproglig udvikling**

Grundlæggende for sproglig udvikling er systematisk undervisning i ordtilegnelse, hvor eleverne lærer at tilegne sig strategier til at angribe nye og ukendte ord. På den måde udvider og udvikler de ordforrådet. For tosprogede elever er den semantiske tilgang af stor betydning, så nye ord lagres i semantiske netværk. Ved ordtilegnelse er følgende fire elementer vigtige for, at ord grundfæstes i et semantisk netværk: *EksPLICIT forklaring, gentagelser, aktiv brug og refleksion*⁶.

- **Fagenes sprog og teksters formål og strukturer**

Alle læreres undervisningsplanlægning sker under hensyn til både fælles mål for det pågældende fag samt fælles mål for dansk som andetsprog – supplerende⁷. Det er vigtigt, at alle lærere er tydelige, eksplicite og modellerer deres undervisning. Med fordel kan undervisning tilrettelægges som systematisk og eksplicit instruktion. Systematisk og eksplicit instruktion underbygger den rækkefølge børn tilegner sig ny viden og kan dermed understøtte elevernes progression. Derudover anbefaler vi mikro/makro stilladser.

Eksempler på mikro/makro stilladser

Mikro:

- spontant specifik støtte til elever fx i form af god samtaleteknik

Makro:

- opstilling af klare faglige mål
- tilrettelæggelse af rækkefølge af opgaver i faser
- formidlingsoverflod
- forskellige deltagelsesstrukturer

- **Læsning og skrivning i fagene**

At læse for at lære handler om at kende, kunne udvælge og bruge læse- og skrivestrategier, skriveskabeloner og notatteknikker i alle fag. Direkte og tydelig undervisning i stilladser og skabeloner kan være en stor hjælp for mange elever – særligt tosprogede. Vi anbefaler ”I do, We do, You do”⁸ som grundlæggende model for undervisningen.

Et vigtigt element i sproglig udvikling er faglig skrivning, hvor eleverne gennem skriftsproget eksperimenterer og producerer forskellige tekster og derigennem får kendskab til fagenes sprog, struktur og teksttyper. Tosprogede elever har en styrke i afkodning, da de har en fonologisk og sproglig opmærksomhed og dermed en evne til at ”se på sproget” udefra. Udfordringen er ofte sprog- og læseforståelse, hvilket vi anbefaler, lærere har særlig opmærksomhed på.

Gennem vejledernetværkene inspirerer og videndeler DSA- vejlederne til forankring og implementering af undervisningsforløb med særlig fokus på sproglig udvikling i fagene og den videre læsning ”læse for at lære”.

Vi kan også arbejde med

- Tiltag i forbindelse med skrivedidaktik
- Skriveskabeloner – fx Margit Gades
- Stilladser fra ”Broen til fagsproget”
- Førfaglige ord [Viden Om - sprog- og læsekompetencer hos tosprogede elever | emu danmarks læringsportal](#)
- Metoden ”Det sproglige kvarter” [Video: Det sproglige kvarter - YouTube](#)

⁶ [Sprog- og læsekompetencer hos tosprogede elever. S.9.](#)

⁷ [Organisering af folkeskolens undervisning af tosprogede elever-en vejledning. Kap.5 s. 19.](#)

⁸ [8 Ways to Use the I Do WE Do YOU Do Model to Boost Student Results \(evidencebasedteaching.org.au\)](#)

Analog og digital læsning

1. Det professionelle læringsfællesskab	2. Data og monitorering	3. Tidlige og forebyggende skriftsprogsindsatser	4. Sproglig udvikling i fagene og faglig læsning og skrivning	5. Analog og digital læsning	6. Forældre-samarbejdet
---	-----------------------------------	--	---	--	-----------------------------------

Vi ved

Tænketankens læseundersøgelse af børns læsevaner 2017⁹ peger på, at børn vælger den analoge bog, når der skal frilæses i skolen, men foretrækker digitale medier i deres fritid.

Seneste internationale læseundersøgelse fra PIRLS 2016¹⁰ viser, at danske elever på mellem-trinnet er gode til at læse på skærm, men opøver de grundlæggende læsekompetencer ved at læse analogt. Ud over læselyst og sprogstimulering er to komponenter særligt vigtige for den grundlæggende læsekompetence hos børn; automatiserede ordlæsefærdigheder og ordkendskab.

Vi arbejder med

- **Læsefællesskaber**

Vi arbejder med kollaborativ læring i bæredygtige læsefællesskaber, som kræver aktiv interaktion eleverne imellem. Læsning er ikke nødvendigvis en individuel opgave, men læsning sker i dialog med andre elever og med læreren. Formålet med læsefællesskaber er at skabe læseglyde, læselyst og motivation. Læsning er en social aktivitet – noget vi gør sammen, fx via kvalificerede og velorganiserede læsebånd.

- **Inspirerende læsemiljøer**

Vi anvender understøttende IT-funktioner, som kan hjælpe tosprogede elever med illustrative oversættelser af ord.¹¹ Adgang til tekster, der taler ind i børn og unges liv og fanger deres interesse kan påvirke elevernes læsevaner. Både den læseoplevelse, hvor eleven selv er aktiv læser, og den hvor eleven aktivt lytter til oplæsning. Ud over den fysiske bog, kan andre modaliteter sagtens være i fokus, som fx: højtlesning, lydbøger, podcast og sms-novellen. Det vigtige er at gå i dialog om og udbrede kendskab til spændende litteratur. Læsning er adgang til viden og den gode historie.

- **Dialogisk læsning**

Gennem dialogisk læsning styrkes og støttes tosprogedes elevers kommunikative kompetencer. Det er netop gennem dialog, at eleverne bruger sproget, får viden om samtalestrategier og udvider ordforrådet. Særligt tosprogede elever profiterer af det aktive sprog, hvor der arbejdes med hypoteser, gentagelser og sproglige formuleringer. Det passive sprog gøres aktivt. Dialogisk læsning er vigtige elementer gennem hele skoleforløbet.

Vi kan også arbejde med...

- Inspirationsoplæg til de fagprofessionelle
- Læseuge om modersmåls-eventyr. Alle elever læser et selvvalgt eventyr på deres modersmål og medbringer det oversat i skolen eller fortæller det for klassen mundtligt¹²
- Benytte folkebiblioteket
- Åbningstider på læringscentret, fx i SFO-tiden, der giver forældrene mulighed for at låne bøger med deres børn, når de henter dem.

⁹ <https://www.fremtidensbiblioteker.dk/greb-til-lselyst>

¹⁰ [PIRLS 2016 | Børne- og Undervisningsministeriet \(uvm.dk\)](https://www.pirls.dk/2016/Børne-og_Undervisningsministeriet_(uvm.dk))

¹¹ Programmer som fx Intowords og Forenklet læser kan tilgås via Roskildepakken og Netskolen

¹² Inspiration til læseuge om modersmåls-eventyr: <https://static.uvm.dk/Publikationer/2008/sprogogfag/kap05.html>

Forældresamarbejdet

1. Det professionelle læringsfællesskab	2. Data og monitorering	3. Tidlige og forebyggende skriftsprogsindsatser	4. Sproglig udvikling i fagene og faglig læsning og skrivning	5. Analog og digital læsning	6. Forældre-samarbejdet
---	-----------------------------------	--	---	--	-----------------------------------

Vi ved

Flere undersøgelser viser, at forældrene har stor betydning for, hvor godt deres børn klarer sig fagligt i skolen. Forskning peger på, at kulturelt relevant indhold i undervisningen øger tosprogede elevers deltagelse i fagene, fordi eleverne oplever, at deres kulturelle og sproglige baggrund bliver tilskrevet værdi. I undervisning med kulturelt relevant indhold inddrager læreren viden og fortællinger, som tosprogede elever kan genkende og identificere sig med fra deres kulturelle baggrund¹⁵. Derudover giver det tosprogede elever en ekspertrolle. Ydermere peger forskning på, at det sproglige miljø i hjemmet kan være endnu vigtigere for børn, der skal tilegne sig to sprog¹⁶.

Vi arbejder med

- **Inspiration til forældreopbakning i hjemmet**

Skolen inspirerer til, hvordan tosprogede forældre bedst kan støtte op om deres børns sprog- og læseudvikling, fx gennem visuelle guides til forældre. Guides kan være praktiske tips til, hvordan man som forældre roser indsatsen frem for resultatet, skaber gode rammer for læsning i hjemmet eller spørger ind til nye ord og til det, børnene har læst – og gerne på modersmålet. Forældrene skal bruges aktivt i elevernes sprog og læseudvikling, fx kan tosprogede forældre forberede deres barn på nye ord, der vil blive præsenteret i skolen ved at lave oversættelser fra modersmål til dansk.

- **Kulturel forståelse**

Tosprogede forældre skal inddrages i elevernes sprogtilegnelse, og det kræver en god dialog, pragmatisk tilgang og klare forventninger fra både hjem og skole. Det er skolen, der proaktivt skaber rum for samarbejdet ved tydelig transparens, hurtige oversættelser og evt. brug af tolk. Kulturel forståelse er et afgørende element i det gode samarbejde med tosprogede forældre. Derudover er det vigtigt at understøtte forældre i et growth mindset, når det gælder tosprogede børns læseevner.

- **Nærmiljøet og folkebiblioteket**

Brug nærmiljøet; besøg byens museer; Vikingeskibsmuseet, Roskilde Museum, Roskilde Bibliotek, Boserupgård Naturcenter og kilderne i Roskilde. At styrke sit barns læseudvikling handler ikke kun om at læse bøger – det handler om at give dem sprog og viden om verden. Danmarks biblioteksforening har udarbejdet en national læsestrategi med 7 indsatsområder¹⁷, hvor et af områderne peger på øget fokus på læsekultur i familien. Anbefalinger går på synliggørelse af forældres rolle i at styrke deres barns læsning.

Vi kan også arbejde med...

- Være opsøgende og afholde fx infoaftener i lokalmiljøet
- Samarbejde med fx Boligselskabet Sjælland. De har familiekurser om skolestart for tosprogede elever.
- "Oversætte" kulturelle selvfølgheder til forældrene.
- Synliggørelse af faglighed: de professionelle skal kunne forklare forældrene, hvorfor de gør, som de gør og undgå selvfølgheder.
- Inspiration fra READ – Aarhus Kommune [READ - sammen om læsning \(aarhus.dk\)](https://read.aarhus.dk/)

¹⁵ "Den multikulturelle skole-integration og sortering" s.116.

¹⁶ [Sprog- og læsekompetencer hos tosprogede elever. S.4.](#)

¹⁷ [En stærk læsekultur hos børn og unge: oplæg til en national læsestrategi | NATIONAL LÆSESTRATEGI \(nationalstrategi.dk\)](#)

Handleplan for dansk som andetsprog og sproglig udvikling er udarbejdet af dsa-vejledere, ledelsesrepræsentanter og konsulenter i skole & klub og PPR.

Bilagsliste

- Bilag 0:** *Teori om DSA*
- Bilag 1:** *Kommunal testplan*
- Bilag 2a:** *Intersprogsanalyse*
- Bilag 2b:** *Model til intersprogsanalyse*
- Bilag 3:** *Skabelon til videndeling*
- Bilag 4:** *Inspiration og gode anbefalinger – litteratur mm.*

